

Det ideelle selv og motivation i andetsproglæringen

Da 32-årige Mulenga flytter fra Zambia til Danmark for at gifte sig med sin danske kæreste John, har hun bestemte håb og drømme for sin fremtid. Disse håb og drømme er konstrueret på baggrund af hendes viden om Vesten og hvide mænd, som hun har fra de zambianske medier og fra sine nordeuropæiske venner og bekendte i Zambia. Ifølge Mulenga er hun og hendes familie i Zambia en del af middelklassen. Hun har et arbejde som sekretær på et advokatkontor, et travlt socialt liv og en stor familie, som hun er tæt på. Men da hun lærer John at kende, og de forelsker sig, bliver hendes håb og drømme for et liv i Vesten med det, hun forestiller sig er »en mere romantisk hvid mand«, mere konkrete. I denne artikel ses Mulengas håb og drømme for hendes nye liv i Danmark som en del af hendes *ideelle andetsprogsselv*. Ifølge Dörnyei (2009) er sådanne ideelle andetsprogsselv helt centrale for en persons motivation for at integrere sig i et nyt land og lære et nyt andetsprog (L2).

Efter en introduktion af de mest centrale begreber i Dörnyeis *L2 motivational self system* følger en præsentation af resultaterne fra to undersøgelser af Mulengas ideelle selv og hendes motivation for at lære dansk og være i Danmark (Kolstrup forthcoming a, Kolstrup forthcoming b).

Det ideelle selv og andetsprogs motivation

Synet på motivation i denne artikel følger nyere tendenser i andetsprogsforskningen, som tager udgangspunkt i en holistisk tilgang til læreren som en person med en række forskellige identiteter, der hele tiden rekonstrueres og interagerer på tværs af kontekst (Nor-

KIRSTEN L. KOLSTRUP

Ph.d. stipendiat ved Groningens Universitet,
Holland
k.l.kolstrup@rug.nl

ton 2000; Lantolf and Thorne 2006; de Bot et al. 2007; Dörnyei 2009; Ushioda 2009). Således er også L2-motivation dynamisk og kontekstualiseret og hele tiden under indflydelse af en persons erfaringer og forventninger til fremtiden. Disse faktorer og samspillet mellem dem indgår i det, Dörnyei (2009) kalder *the L2 motivational self system*. Systemet består af tre konstituerende komponenter: (1) det ideelle L2-selv, (2) burde-L2-selvet og (3) den konkrete erfaring med at lære andetsproget. Det ideelle L2-selv og burde-L2-selvet kaldes tilsammen *mulige L2-selv* og udgør fremtidsaspektet i systemet. Det ideelle L2-selv kan inkludere integrative motiver, det vil sige en persons psykologiske og følelsesmæssige identifikation med andetsprogssamfundet (Dörnyei 2009: 30). Det kan også indeholde interne instrumentelle motiver, det vil sige, at de er drevet af personens egne håb og forventninger. Burde-L2-selvet består af eksterne instrumentelle motiver og er drevet af andres håb og forventninger til personen. Et instrumentelt motiv for andetsproglæringen kunne være at ville lære andetsproget for at få et bedre betalt job. Om dette motiv er en del af det ideelle L2-selv eller burde-L2-selvet, afhænger af, om det er personen selv, som vil tjene flere penge, eller om det er andre, der forventer, at personen finder et bedre betalt arbejde.

Med opdelingen i integrative og instrumentelle motiver refererer Dörnyei til tidligere forskning i L2-motivation. Han fremhæver dog, at motiverne i *the L2 motivational self system* aldrig er statiske, men dynamiske og hele tiden i samspil med kontekstuelle faktorer. Disse kontekstuelle faktorer, som udgør systemets tredje komponent, er en persons konkrete erfaringer med at lære andetsproget i fx danskundervisningen, på jobbet, i hjemmet o.l. Disse erfaringer er systemisk forbundet i den forstand, at en ændring ét sted i systemet kan resultere i ændringer af hele systemet. Eksempelvis kan en ændring i undervisningssituationen, såsom en ny lærer med en ny tilgang, medføre, at andre handlemuligheder bliver tilgængelige for læreren, hvilket kan resultere i en ændring af vedkommendes motivation for at deltage i undervisningen og lære andetsproget.

Samspillet mellem en persons mulige L2-selv og vedkommendes konkrete erfaringer med andetsproglige kontekster kommer også til udtryk i definitionen af L2-motivation. L2-motivation forstås således som ønsket om at reducere uoverensstemmelsen mellem det nuværende selvs adfærd og den adfærd, som tilhører de mulige L2-selv (Dörnyei 2009: 18). I en række undersøgelser har Dörnyei og hans kolleger vist, at det ideelle L2-selvs motivationelle kraft er stærkere end burde-L2-selvets kraft (Dörnyei 2009: 29). Dette betyder også, at en person med et uklart eller ikke-eksisterende ideelt L2-

selv er mindre motiveret og har risiko for at opleve nedstemthedsfølelser som utilfredshed, meningsløshed, skuffelse og frustration.

Mulengas ideelle selv

Mulengas case bygger på en omfattende database af interviews og lydoptagede samtaler samt observationer og lydoptagelser fra hendes hjem og danskundervisningen. Data er samlet mellem august 2005 og august 2006 med opfølgende interviews i 2007 og 2012 og er en del af projektet »Læring og integration: Voksne og dansk som andetsprog« (jf. Wagner 2006). Analysen af Mulengas ideelle L2-selv bygger på interviews og samtaler fra Mulengas case¹. De to uddrag i dette afsnit er fra et interview fra efteråret 2005 foretaget af en kollega, 12 måneder efter at Mulenga er flyttet til Danmark. I uddrag 1 bliver hun spurgt, hvordan hun ser sit liv i Danmark udvikle sig:

Uddrag 1

- 1 In: What direction do you see your situation in Denmark
2 going?
3 Mu: Yeah I think. I think I'm facing reality. I had
4 hopes when I came here, I thought, you know, of
5 course, I cannot, I can't say I didn't have the good
6 life. I never went to bed hungry, I never starved,
7 I had a job, I was happy with my family and
8 everything. But, of course Denmark was going to be
9 better. Better you know, if I want to go to school,
10 and, yeah. It's just a better life, or get more
11 money, I could help my family back home, but it's.
12 I I feel it's like this (*laughs a little*) it's not
13 straight forward. It's very, hard
14 In: Yeah
15 Mu: Yeah and then, I don't know what (*quiet*), I don't even
16 know the future (*laughs a little*). I can't talk about it

Interviewerens spørgsmål i linje 1-2 drejer sig om fremtiden, men Mulengas svar er i datid, da hun fortæller om de håb, hun havde for sin fremtid i Danmark, mens hun stadigvæk var i Zambia. Hun indleder beskrivelsen med at fortælle om det liv, hun forlod i Zambia: Hun sultede aldrig (l. 6), hun havde et godt job, og hun var glad for sin familie (l. 7). Men på trods af dette tilsyneladende tilfredsstillende liv i Zambia forventede hun, at hendes nye liv i Danmark ville blive bedre (l. 8-9). I uddybelsen af, hvad hun mener med »bedre« (l. 9-11), betoner hun instrumentelle motiver, som her er en del af både hendes ideelle selv – mere uddannelse og større økono-

misk sikkerhed – og burde-selvet – at kunne støtte sin familie i Zambia økonomisk. Hendes motivation for at opnå disse mulige selv kommer til udtryk ved, at hun, så snart hun kommer til Danmark, kontakter rengøringsfirmaer for at søge arbejde. Men hun får hver gang samme besked, nemlig at hun kan henvende sig igen, når hun har lært dansk. Således bliver dansk først her et delmål på vejen mod opnåelsen af det liv, som hun stræber mod.

Linje 3-11 indikerer, at Mulengas ideelle L2-selv er konstrueret, mens hun stadig var i Zambia. I interviewet fra 2012 fortæller hun, hvordan hendes billede af et liv i Vesten med en »mere romantisk hvid mand« var påvirket af amerikanske TV-serier som *Dynasty* samt de nordeuropæere, som hun mødte i Zambia. Hun forklarer: »den gang jeg var meget ung, så min hjerne begynder at se 'ahaaa'. Sådan er alle europæisk mennesker«. Ifølge Beck og Beck-Gernsheim (2010) står Mulenga ikke alene med dette glorificerede billede af hvide mænd og Vesten i tredjeverdenslande. I en undersøgelse af den globale trend *marriage migration* peger de netop på medie billedet og global turisme som vigtige faktorer i de forestillinger, kvinder fra tredjeverdenslande har om et liv i Vesten med en vestlig mand og et job, som gør dem i stand til at sende penge hjem.

Men som de sidste linjer i uddrag 1 peger på, er hendes forventninger til »et bedre liv« ikke blevet indfriet. Tværtimod lader hun til at opleve en selv-uoverensstemmelse, der i interviewet kommer til udtryk gennem hendes frustration over livet i Danmark, som »not straightforward« (l. 12-13) og »very hard« (l. 13). Endvidere kan hendes udtalelse om, at hun oplever »facing reality« (l. 3), netop ses som en oplevelse af sammenstød mellem hendes tidligere ideelle selv og hendes nuværende selv. Denne tolkning underbygges af, at hun ikke har et bud på, hvordan hendes fremtid ser ud: »I don't even know the future. I can't talk about it« (l. 15-16).

Præcis hvad det er i hendes nuværende situation, som støder sammen med hendes ideelle selv, kommer hun ind på et andet sted i samme interview. Da hun bliver spurgt, hvordan hun oplever det at være udlænding i Danmark, svarer hun, at det er »stressful« og bliver af interviewerens bedt om at uddybe på hvilke måder, det er stressende:

Uddrag 2

- 1 Mu: Apart from being conscious that you're not part of
- 2 them. You actually feel it. That, it's either they
- 3 are looking at you or look at you strangely or they
- 4 look at you as stupid or something. Like, yeah, you
- 5 know, and, then you have to deal with like I told you
- 6 with these, laws, and then you have to think of your

7 future. I have to do my Danish. It, I can't neglect
 8 Danish, or decide to work because it's a problem, and
 9 I cannot work. I cannot just study Danish alone I
 10 have to be active because in the end of the day, that
 11 will go like. They're trying to, I don't know if it's
 12 in paper now, that they're trying to make it that you
 13 have to be active and you have to learn Danish. (*sighs*)
 (...)

 14 It's like, you your partner doesn't even underst, you
 15 know they don't want, they just want you to be Danish.
 16 Not other way, and if you're going to marry somebody
 17 from a different race, you have to be willing to accept
 18 their colour and accept, at least half of what they do

I uddrag 2 uddyber Mulenga det stressende ved at være udlænding i Danmark i forhold til tre problemstillinger: 1) at danskere i den offentlige sfære får hende til at føle sig som en outsider ved at se på hende »strangely«, eller som om hun er »stupid« (l. 1-4); 2) at kravene til hende i udlændingelovgivningen er forvirrende og flertydige, ikke mindst i forhold til kravene om at lære dansk og at arbejde (l. 6-13); og 3) at hendes mand forventer, at hun skal blive dansk, og ikke går på kompromis eller møder hende halvvejs (l. 14-18). Disse oplevelser af livet i Danmark støder sammen med de håb, hun forbandt med det ideelle L2-selv, som hun konstruerede for sin fremtid i Danmark, mens hun stadig var i Zambia. Hendes nuværende selv – den levede virkelighed efter 12 måneder i Danmark – oplever hun altså ikke som et skridt på vejen hen mod sit ideelle selv, men snarere som en hindring for, at hendes håb kan blive til virkelighed. Dette manglende ideelle selv har konsekvenser for hele hendes *L2 motivational self system* og for hendes motivation for at deltage i de forskellige potentielle dansksprogede kontekster, der udgør hendes hverdag. En af disse kontekster er hendes danskundervisning, som er fokus i næste afsnit.

Mulengas motivation i danskundervisningen

I efteråret 2005, hvor interviewet med uddrag 1 og 2 stammer fra, fulgte Mulenga et intensivt kursus på danskuddannelse 3 modul 2² med undervisning fire dage om ugen i 3 1/2 time pr. dag. I løbet af efteråret havde hendes klasse i en tre ugers periode en vikar, Erik, som havde en anden tilgang til undervisningen end den sædvanlige lærer, Peter. I de ugentlige observationer af Peters undervisning noterede jeg ofte, at Mulenga talte meget stille og derfor næsten altid blev

bedt om at gentage. Når hun stillede spørgsmål, var det altid på engelsk. Endelig så jeg hende ved flere lejligheder stirre ud i luften. Denne adfærd ændrede sig imidlertid markant i Eriks undervisning. Her talte hun højt og tydeligt, kun på dansk, og jeg så hende på intet tidspunkt blot sidde og stirre ud i luften (Kolstrup forthcoming a).

Peter og Erik brugte det samme undervisningsmateriale, men hvor Peter fulgte materialet side for side, sprang Erik frem og tilbage i bogen. Begges undervisning var lærerstyret og ikke-kommunikativ. Men hvor Peter fokuserede på at udstyre kursisterne med regler for grammatik og forklaring af ordbetydning, var Eriks fokus, at kursisterne igennem hyppige samtaleøvelser trænede typiske sproglige fraser til brug i hverdagskommunikation.

Når man vil forstå Mulengas forskellige deltagelse og motivation i de to læreres undervisning, kan det være fristende at konkludere, at det blot er læreren, der medierer hendes adfærd. Imidlertid peger en nærmere analyse af hendes *L2 motivational self system* på, at en sådan konklusion er forsimplet (Kolstrup forthcoming a). Analysen peger på, at det ikke blot er undervisningen, men at det også er hendes tidligere erfaringer, hendes liv uden for klasseværelset og hendes ideelle L2-selv, der medierer hendes deltagelse og motivation i danskundervisningen. Med hensyn til hendes tidligere erfaringer med at lære andetsprog sammenligner hun i flere samtaler sin danskundervisning med dengang, hun lærte fransk i skolen i Zambia. Det var sjovt, og der var rig mulighed for at øve sproglige fraser og strukturer. I Peters undervisning savner hun muligheden for at øve sproget mundtligt, og i stedet for at have det sjovt føler hun sig presset og har ofte ikke lyst til at møde op. Da hun første gang oplever Eriks undervisning, fortæller hun ivrigt, at det præcis er på denne måde, hun foretrækker at lære sprog.

Ud over de tidligere erfaringer med sproglæring er det også hendes deltagelse i andre dansksprogede kontekster uden for undervisningen, der medierer hendes deltagelse og motivation i klasseværelset: I det offentlige rum bruger Mulenga engelsk frem for dansk, på rengøringsjobbet arbejder hun alene, og i hjemmet taler hun engelsk med John. Hendes eneste samtaler på dansk uden for danskundervisningen i efteråret 2005 er med hendes 9-årige steddatter, Emma, som bor hos dem hver anden weekend, og som kun taler dansk (Kolstrup 2013). Hendes manglende engagement i dansk uden for undervisningen er ikke overraskende, når det ses i sammenhæng med de skuffelser og frustrationer, hun oplever i forbindelse med uoverensstemmelsen mellem hendes ideelle og nuværende selv. Som *the L2 motivational self system* forudsiger, så interagerer de mulige L2-selv med personens konkrete erfaringer i andetsprogskontekster. For

Mulenga er disse erfaringer forbundet med skuffelse, hvilket får hendes ideelle L2-selv til at blegne og burde-L2-selvet til at tage over. Hun følger således fortsat danskundervisning, men hendes deltagelse lader på dette tidspunkt til udelukkende at være motiveret af udlændingelovgivningens forskrifter (jf. uddrag 2).

Det er næppe alle udlændinge, der så eksplicit som Mulenga ville pege på udlændingelovgivningen som motivationsfaktor for at lære dansk. Grunden til, at lovgivningen i Mulengas case kommer til at spille så prominent en rolle for hendes burde-L2-selv, må ses i sammenhæng med uoverensstemmelsen mellem hendes nuværende selv og hendes ideelle L2-selv. I analysen fremhævede jeg særligt globale forskelle mellem Vesten og den tredje verden, forskelle i hendes tidligere og nuværende erfaringer med at lære sprog samt hendes (ikke)deltagelse i dansksprogede kontekster. For sproglærere er Mulengas case særligt relevant, fordi den peger på, at en udlændings motivation for at lære dansk og integrere sig i Danmark er påvirket af en lang række interagerende faktorer, som griber langt ud over, hvad der sker i klasselokalet.

Noter

1 De fulde uddrag og analyser findes i Kolstrup (forthcoming b).

2 Jf. Undervisningsministeriets hjemmeside: <http://www.uvm.dk/Uddannelser-og-dagtilbud/Uddan->

[nelser-til-voksne/Overblik-over-voksenuddannelser/Dansk-for-voksne-udlaendinge/Danskuddannelsetil-voksne-udlaendinge](#)

Litteratur

Beck, U. & E. Beck-Gernsheim (2010). »Passage to hope: Marriage, migration, and the need for a cosmopolitan turn in family research«. I: *Journal of Family Therapy & Review* 2, s. 401-414.

de Bot, K., Lowie, W. & Verspoor, M. (2007). »A dynamic systems theory approach to second language acquisition«. I: *Bilingualism: Language and Cognition* 10 (1), s. 7-21.

Dörnyei, Z. (2009). »The L2 motivational self system«. I: Z. Dörnyei and E. Ushioda (eds.): *Motivation, Language Identity and the L2 Self*. Bristol: Multilingual Matters.

Higgins, E. T. (1987). »Self-discrepancy: A theory relating self and affect«. I *Psychological Review* 94/3, s. 319-340.

- Kolstrup, K.L. (2013). »‘You’re not in charge here’. Negotiations of control and connection in a binational family«. I *Multilingua* 32 (4).
- Kolstrup, K.L. (forthcoming a). »‘A language should be something fun to learn’: Motivation and agency beyond the second language classroom« (submitted, under review).
- Kolstrup, K.L. (forthcoming b). »Nothing but a fairy tale: Marriage migration, self-discrepancy, and language learning motivation« (submitted, under review).
- Lantolf, J. P. and Thorne, S. L. (2006). *Sociocultural Theory and the Genesis of Second Language Learning*. Oxford: Oxford University Press.
- Norton, B. (2000). *Identity and Language Learning: Gender, Ethnicity, and Educational Change*. Harlow: Longman/Pearson.
- Ushioda, E. (2009). »A person-in-context relational view of emergent motivation, self and identity«. I: Z. Dörnyei and E. Ushioda (eds.): *Motivation, Language Identity and the L2 Self*. Bristol: Multilingual Matters.
- Wagner, J. (2006). »Læring og integration«. I *Nordisk Tidsskrift for Andrespråksforskning* 1, s. 89-104.

Jeg svømmer i havet af danske ord,
Jeg drukner i danske ord,
Jeg føler mig som Alice I Eventyrland,
Jeg falder ned i et kanin hul.
Danske ord flyver ud af mit hoved,
Jeg falder langt ned og ned og ned,
Danske ord rundt om mig,
Jeg absorberer ord efter ord efter ord.
Øvrige ord forbavser mig,
Jeg bliver ved med at drukne,
Langsom synken og langsom absorbering,
Jeg vasker op på stranden,
En mand klogere end før.

Digt af Chris Davidson
Frederikssund Sprogcenter (modul 1)
